

Маріупольський
університет

**«Сучасний розвиток державотворення
та правотворення в Україні:
проблеми теорії та практики»**

Збірник матеріалів XII Міжнародної науково-
практичної конференції

31 травня 2024

Київ 2024

УДК 34(063)

ББК 67Я431

«Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики»: Збірник матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 226 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол № 10 від 19.06.2024).

Організаційний комітет:

Голова	Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;
Заступник голови	Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;
Члени оргкомітету:	Вікторія ГРИГОР'ЄВА, завідувач кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Світлана КАЛІНІНА, декан економіко-правового факультету, доктор економічних наук, професор; Марія ПОЖИДАЄВА, професор кафедри права, доктор юридичних наук,; Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук; Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КОВЕЙНО, старший викладач кафедри права; Вікторія КОНОВАЛОВА, адвокат, Голова Ради відділення Асоціації правників України в Донецькій області

Збірник містить матеріали XII Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики», яка відбулася 31 травня 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми теорії та практики сучасного державотворення та правотворення в Україні в умовах становлення та розвитку національної правової системи в галузях конституційного, адміністративного, міжнародного, цивільного, кримінального, кримінально-процесуального, господарського, фінансового, екологічного, трудового права, а також загальної теорії та історії держави і права.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики сучасного розвитку державотворення та правотворення в Україні. Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

КАЛІНІНА Ірина,
кандидат юридичних наук, доцент
Маріупольський державний університет

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Судовий експерт – це не зацікавлена у результатах кримінального провадження обізнана особа, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, залучена стороною кримінального провадження у порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством, та прийняла експертизу до свого проведення.

У процесуальному сенсі експертом є фізична особа незалежно від займаної посади, яка залучена стороною кримінального провадження або судом, який розглядає матеріали кримінального провадження. Експерт – активний учасник кримінального процесу, який самостійно в межах поставленого йому завдання аналізує, виявляє і пояснює неочевидні факти, що мають значення у кримінальному провадженні шляхом дослідження представлених йому об'єктів і матеріалів.

Основним процесуальним завданням судового експерта є проведення повного, всебічного дослідження на дійсно науковій основі, з використанням сучасних досягнень науки. Судовий експерт зобов'язаний надати об'єктивний висновок із поставлених перед ним питань у суворій відповідності з науковими положеннями і представленими йому матеріалами.

При детальному аналізі діяльності експерта в кримінальному судочинстві виявляється його двояка природа. З одного боку, це діяльність процесуального характеру, оскільки експерт виступає у кримінальному провадженні за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду. Наявність одного з процесуальних актів про залучення експерта становить правову підставу проведення експертизи, відсутність – позбавляє експертизу процесуального характеру. Оскільки призначення та провадження судової експертизи регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК України), діяльність судового експерта, поряд з іншими слідчими (судовими) діями, виступає як процесуальна дія. З іншого боку, фактичною підставою проведення судової експертизи є необхідність у відповідних спеціальних знаннях для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження. Цією необхідністю обумовлюється призначення експертизи і вибір експерта відповідного профілю знань.

Під експертним дослідженням в рамках проведення судової експертизи розуміється вивчення досвідченою особою представлених йому об'єктів і матеріалів провадження, виявлення, аналіз або порівняння притаманних їм властивостей і ознак із застосуванням відповідних прийомів, методик і технічних засобів, оцінка і формулювання на основі спеціальних знань висновків у вигляді відповідей на поставлені питання. Саме в цьому сенсі використання експертом спеціальних знань додає його діяльності вузькопрофільний науково-технічний характер і складає її другу (непроцесуальну) сторону. Обидві сторони тісно взаємопов'язані, оскільки науково-технічна діяльність експерта, яка позбавлена її правової регламентації, втрачає своє значення у кримінальному судочинстві.

Важливим питанням для з'ясування та розуміння правового статусу судового експерта є визначення компетенції судового експерта та його компетентності.

Компетенцію експерта можна розглядати у двох аспектах. По-перше, це коло повноважень, права і обов'язки експерта, що визначені процесуальними кодексами. По-друге, це комплекс знань в області теорії, методики і практики судової експертизи певного роду, виду. Крім того, розрізняють об'єктивну компетенцію, тобто обсяг знань, якими повинен володіти експерт, і суб'єктивну компетенцію – ступінь володіння конкретним експертом цими знаннями. Суб'єктивну компетенцію часто називають компетентністю експерта. Вона визначається його освітнім рівнем, спеціальною експертною підготовкою, стажем експертної

роботи, досвідом у вирішенні аналогічних експертних задач, індивідуальними здібностями [1, с. 198].

Вірно вказувала Н. І. Клименко, що про компетентність експерта в конкретній експертизі зі свідчать результати та умовиводи щодо проведеного дослідження, відображені у висновку експерта, а відомості про освіту, кваліфікацію, підготовку експерта характеризують його компетенцію. Тобто, компетентність експерта в конкретній експертизі визначається за результатами всебічної оцінки висновку експерта, спрямованої на з'ясування повноти проведеного дослідження, правильності вибору методик і методів аналізу виявлених властивостей і ознак об'єктів, кінцевих і проміжних висновків. Таким чином, компетентність експерта встановлюється після провадження дослідження та надання висновку [2, с. 17].

Досліджуючи практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) щодо експертиз у кримінальному провадженні О. Крикунов та Н. Карпінська зазначають, що у тексті ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (Конвенції) [3] інститут судової експертизи не згаданий. Проте ознайомлення із доступними рішеннями ЄСПЛ дозволяє зауважити, що оцінка дотримання права особи на справедливий суд залежить, поміж іншим, і від проведення експертизи (у тому числі й альтернативної), можливостей впливати на вибір особи експерта, брати участь у проведенні експертизи та допиті експерта. Суд вимагає, щоб особи, яких залучають як експертів, мали спеціальну належну підготовку і мандат, який містить широкий обсяг повноважень. За висновками ЄСПЛ експерти повинні бути незалежними як формально, так і фактично. Суд висловив тезу, згідно із якою органи влади повинні з самого початку дотримуватися кримінально-процесуальних норм і призначати експертів, неупередженість котрих не могла б бути піддана сумніву. Разом із цим, практика ЄСПЛ щодо оцінки незалежності експерта, який перебуває у трудових правовідносинах із певною стороною у справі є непослідовною. Досить часто ЄСПЛ встановлював порушення державами обов'язку здійснювати повне й ефективне розслідування у випадках, коли експертизу безпідставно не було проведено, хоч вона за обставинами конкретної справи була необхідною. Також відмова призначити експертизу обумовила висновок ЄСПЛ про порушення права обвинуваченого на захист. Разом із тим, у іншому прецеденті, ЄСПЛ не визнав відмову призначити експертизу порушенням ст. 6 Конвенції, врахувавши фактичні відмінності справи. Суд шляхом тлумачення загальної мети ст. 6 Конвенції визнав право сторони допитати експерта (у тому числі й на перехресному допиті) під час судового розгляду кримінального провадження [4, с. 146].

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що розглянуте питання є багатоаспектним та потребує подальшої уваги науковців, оскільки постійна зміна законодавства у сфері судової експертизи викликає проблеми і в визначенні процесуального статусу судового експерта у кримінальному провадженні. До того ж розмежування понять «компетенція» та «компетентність» судового експерта викликає суперечки і розбіжності у наукових колах. На сьогодні залишається актуальним формування законодавчої системи, що є нормативним підґрунтям впровадження стандартів ЄСПЛ щодо забезпечення прав і свобод людини у всі сфери протидії злочинності та особливо у кримінальну процесуальну та судово-експертну діяльність.

Література:

1. Гуріна Д.П., Калініна І.В. До питання щодо компетенції та компетентності судового експерта у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2018. Вип. 63. С. 195-203.
2. Клименко Н. І. Загальна теорія судової експертології. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2018. 262 с.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 17.05.2024)

4. Крикунов О., Карпінська Н. Практика Європейського суду з прав людини щодо експертиз у кримінальному провадженні. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2 (8). С. 141–147